

Componistenportret: Sofia Gubaidulina

Sofia Gubaidulina vlak nadat ze een
eredoctoraat heeft ontvangen aan
Yale University.

Gubaidulina streeft naar een hereniging van

Volgend jaar is de muziek van Sofia Gubaidulina regelmatig in het Orgelpark te horen: op 26 en 27 januari in de voorstelling *Zeven Nachten van Lichtbende* (zie het artikel hierna), en op 25 februari in een geheel aan haar werk gewijd componistenportret, waaraan onder anderen An Raskin (bajan), Bram Bossier (viool) en Gerrie Meijers (orgel) meewerken. Wie is deze componiste en wat kenmerkt haar muziek?

Sofia Asgatovna Gubaidulina werd in 1931 geboren in de antireligieuze Sovjet-Unie. Haar moeder was Russin, haar vader Tataar en haar opa imam. Ze studeerde piano en compositie. Omdat ze experimenteerde met alternatieve stemmingen, werd haar muziek beschouwd als 'onverantwoord'. Maar dat weerhield Dmitri Sjostakovitsj er niet van om haar te steunen. Bij haar afstuderen zei hij: 'Mijn wens voor jou is dat je doorgaat op je eigen incorrecte pad.' Dat resoneerde; ze ging haar eigen weg langs twaalftoonsserialisme, microtonale Russische muziek, excentrieke geïmproviseerde volksmuziek, mystiek en verbanning. Maar er was altijd één rode draad: haar muziek mikte op een hereniging van de mensheid met God – ook daarin was ze in Sovjetperspectief 'incorrect'. Om haar doel te bereiken ontwikkelde ze haar eigen muziktaal. Eén van de kenmerken is dat ze de afstand tot het goddelijke verkleint met chromatiek (veel kleine toonstapjes achter elkaar), glissandi (naar elkaar toe glijdende tonen) en kwarttoonsafstanden (nog kleinere stapjes dan op toetsinstrumenten mogelijk zijn). Ze gebruikt ook geen lange melodische frasen, maar werkt liever met kortere motieven. Een ander kenmerk is de ongebruikelijke instrumentatie. In *In Erwartung* combineert ze bijvoorbeeld slagwerk, bajan en saxofoonkwartet.

In 1979 belandde Gubaidulina op een zwarte lijst van de Russische overheid, omdat haar man zonder toestemming westerse muziekfestivals bezocht. Gubaidulina bekeek het positief: 'Op de zwarte lijst staan en weinig uitgevoerd worden, gaf me artistieke vrijheid. Ik kon compromisloos schrijven wat ik wilde, ook al verdiende ik daarmee weinig geld.' Dat leverde haar tot nu toe minstens 15 prijzen op, waaronder een Gouden Leeuw én een Lifetime Achievement Award in Venetië en – ironisch genoeg – ook de Russische staatsprijs. Verder kreeg ze eretiteln van universiteiten zoals Yale University. Gubaidulina brak begin jaren '80 door buiten Rusland, dankzij Gidon Kremers enthousiasme voor haar vioolconcert *Offertorium*.

Gubaidulina componeerde niet alleen voor het concertpodium, maar ook voor films. Haar repertoire omvat onder andere stukken voor (harmonie)orkest, kamermuziekensembles, orgel, piano, bajan (soort akkordeon), slagwerk en traditionele Japanse instrumenten. Ook schreef ze oratoria, cantates en koorwerken. Sofia Gubaidulina woont sinds 1992 in Hamburg. [\[Hieke van Hoogdalem\]](#)

de mensheid met God